

RZECZNIK PRAW OBYWATELSKICH

Warszawa, 25 kwietnia 2016 r.

Adam Bodnar

XI.816.12.2016.MK

Pani
Anna STREŻYŃSKA
Minister Cyfryzacji
ul. Królewska 27
00-060 Warszawa

Wolność słowa należy do podstawowych wartości demokratycznego i pluralistycznego społeczeństwa. Odpowiedzialne korzystanie z tej wolności oznacza jednak przestrzeganie określonych granic. Tymczasem w przestrzeni publicznej nierzadko prezentowane są wypowiedzi, które można uznać za nadużycie wolności słowa i przejaw mowy nienawiści – znieważające, czy stygmatyzujące, a przez to naruszające godność poszczególnych osób lub grup. W dobie aktualnego kryzysu migracyjnego problem ten staje się szczególnie dotkliwy.

W ostatnich miesiącach z niepokojem obserwuję rosnącą w społeczeństwie falę niechęci czy wręcz wrogości wobec osób lub grup o różnym pochodzeniu narodowym bądź etnicznym czy wyznawców różnych religii. W wielu przypadkach wrogość ta przejawia się w aktach biernej lub czynnej agresji. Sygnały o takich zdarzeniach docierają do mojego Biura coraz częściej. W listopadzie ub. r. w Limanowej sprawie, utożsamiający się najprawdopodobniej ze skrajnie prawicowymi organizacjami, zniszczyli samochody i zdewastowali budynki należące do Romów, malując na nich nienawistne hasła, wzywające wręcz do fizycznej eliminacji członków tej społeczności. Napisy te, mimo, że skierowane były do Romów, miały też wyraźnie antyislamski i antymigrancki wydźwięk. Również w listopadzie, podczas antyimigranckiej manifestacji we Wrocławiu, doszło do spalenia kukły symbolizującej postać Żyda. W styczniu tego roku, w Kutnie, napadnięto na grupę obywateli Ukrainy. Sprawcy w wulgarny sposób wzywali cudzoziemców do opuszczenia Polski. W lutym pracownicy jednej z firm ochroniarskich w Zgorzelcu zatrzymali obywatela Syrii. W tym wypadku równie niepokojące co same okoliczności zatrzymania cudzoziemca, były komentarze zamieszczone przez pracowników firmy na portalu

społecznościowym, w których w sposób pogardliwy, językiem pełnym uprzedzeń, odnosili się oni do całego zdarzenia. W tym samym miesiącu, w podwarszawskim pociągu pobity został uznany przez sprawców za Araba, ale pochodzący z Chile pianista, Pan Christiano Ramos. Ostatnio, z falą antysemitycznych ataków na forach internetowych spotkał się nawet urzędujący ambasador Rzeczypospolitej Polskiej w USA, Pan Ryszard Schnepf.

Na zagrożenia, jakie niesie ze sobą narastająca ksenofobia, zwróciłem uwagę Komisji Mniejszości Narodowych i Etnicznych Sejmu Rzeczypospolitej Polskiej, przedstawiając w dniu 25 lutego 2016 r. informację na temat badanych przeze mnie spraw z zakresu ochrony praw mniejszości narodowych i etnicznych. Na forum Komisji apelowałem o wzmożenie wysiłków na rzecz przeciwstawienia się fali nienawiści motywowanej pochodzeniem narodowym, etnicznym czy rasowym oraz wyznawaną religią. W mojej ocenie, obecna sytuacja nakłada bowiem na organy państwowe obowiązek podjęcia stanowczych działań zaradczych. Aktywność państwa powinna przy tym koncentrować się zarówno na promowaniu postaw szacunku i wiedzy o różnorodności współczesnego świata, jak i na wypracowaniu skutecznych narzędzi reakcji w przypadku wystąpienia mowy czy przestępstw z nienawiści. Oczywiście należy przy tym pamiętać, że mowa nienawiści, czy inne przestępstwa popełniane z nienawiści, nie dotyczą wyłącznie pochodzenia (rasowego, etnicznego czy narodowego) lub wyznania, ale mogą też odnosić się do takich cech człowieka, jak wiek, niepełnosprawność, płeć, tożsamość płciowa, orientacja seksualna i innych, określających status jednostki.

Minimalne standardy dotyczące ścigania i karania przestępstw mowy nienawiści wskazane zostały w decyzji ramowej Rady Unii Europejskiej nr 2008/913/WSiSW z dnia 28 listopada 2008 r. w sprawie zwalczania pewnych form i przejawów rasizmu i ksenofobii za pomocą środków prawnokarnych (Dz.U.UE.L.2008.328.55). Jakkolwiek w decyzji tej Rada skupia się przede wszystkim na wykorzystaniu instrumentów prawa karnego w zwalczaniu mowy nienawiści, to jednak w pkt 6 preambuły zaznacza, że walka z rasizmem i ksenofobią wymaga różnego rodzaju środków w kompleksowych ramach i nie może ograniczać się tylko do spraw karnych. W tym kontekście warto zatem odwołać się do zaleceń organizacji międzynarodowych. W dniu 21 marca 2016 r. opublikowano rekomendację nr 15 Europejskiej Komisji przeciwko Rasizmowi i Nietolerancji na temat zwalczania mowy nienawiści (ECRI(2016)15 z dnia 8 grudnia 2015 r.). W dokumencie tym wskazuje się w szczególności na potrzebę zapewnienia odpowiednich środków ochrony prawnej i skutecznego zapobiegania mowie nienawiści, ale też badania źródeł tego zjawiska i właściwego gromadzenia danych. **Ich efektywna realizacja uwarunkowana jest zapewnieniem właściwej koordynacji i współpracy pomiędzy organami władzy publicznej oraz ich współdziałania z innymi instytucjami państwowymi, jak**

w szczególności organami ścigania czy krajowymi instytucjami praw człowieka i organizacjami pozarządowymi.

Tego rodzaju platformą współpracy pozostawała działająca przy Ministerstwie Cyfryzacji **Rada do spraw Przeciwdziałania Dyskryminacji Rasowej, Ksenofobii i związanej z nimi Nietolerancji**, utworzona zarządzeniem nr 6 Prezesa Rady Ministrów z dnia 13 lutego 2013 r., oraz jej ciało doradcze – Rada Konsultacyjna. Z zainteresowaniem obserwowałem projekty realizowane przez poszczególnych członków Rady oraz przez samą Radę. Wysoko oceniałem zwłaszcza decyzje o powołaniu zespołu roboczego ds. utworzenia repozytorium raportów i danych statystycznych związanych z mową nienawiści oraz ds. opracowania definicji terminów związanych z mową nienawiści. Liczę, że w roku 2016 przyjęte zostaną także inne ważne inicjatywy. Warto przy tym odnotować, że strona polska wskazywała powołanie i działalność Rady jako swoje istotne osiągnięcie w wielu sprawozdaniach z wykonywania poszczególnych konwencji międzynarodowych, co znajdowało z kolei odzwierciedlenie w wydawanych uwagach końcowych. Przykładowo Komitet Przeciwko Torturom powołanie Rady wymienił jako jeden z pozytywnych aspektów na rzecz zmiany polityk, programów i działań administracyjnych w celu zapewnienia praktycznej realizacji Konwencji w sprawie zakazu stosowania tortur oraz innego okrutnego, niehumanitarnego lub poniżającego traktowania albo karania (uwagi końcowe z dnia 19 listopada 2013 r. dotyczące połączonego V i VI sprawozdania Polski znak: CAT/C/POL/CO/5-6, pkt 6 lit. b). Z kolei Komitet do spraw Likwidacji Dyskryminacji Rasowej zwrócił uwagę na potrzebę zapewnienia efektywności prac Rady w celu przyczynienia się do poprawy koordynacji oraz tworzenia efektów synergii pomiędzy wszystkimi organami na szczeblu krajowym (uwagi końcowe z dnia 19 marca 2014 r. dotyczące połączonego XX i XXI sprawozdania Polski znak: CERD/C/POL/CO/20-21, pkt 9).

Z niepokojem odnotowuję zatem informacje wskazujące na to, że Rada do spraw Przeciwdziałania Dyskryminacji Rasowej, Ksenofobii i związanej z nimi Nietolerancji ma zostać zlikwidowana. Rozumiem, że w związku ze zmianą właściwości poszczególnych resortów konieczne mogą być zmiany organizacyjne, choćby w zakresie składu Rady czy organizacji jej prac. Likwidacja Rady nie wydaje się jednak uzasadniona. Rozwiązanie tego organu może też zostać negatywnie odebrane na forum międzynarodowym, choćby w kontekście przywołanych wyżej uwag Komitetu do spraw Likwidacji Dyskryminacji Rasowej.

Jako Rzecznik Praw Obywatelskich i niezależny organ ds. równego traktowania ufam, że podjęte działania zmierzają do wzmocnienia współpracy różnych organów i instytucji w zakresie zwalczania mowy nienawiści i innych form nietolerancji i skupiać się

będą na ewentualnej zmianie dotychczasowej formuły organizacyjnej Rady, a nie jej likwidacji. W związku z powyższym, działając na podstawie art. 13 ust. 1 pkt 2 ustawy z dnia 15 lipca 1987 r. o Rzeczniku Praw Obywatelskich (Dz.U. z 2014 r. poz. 1648, z późn. zm.), zwracam się do Pani Minister z uprzejmą prośbą o poinformowanie, czy planowana jest dalsza działalność Rady, a jeśli nie, to czy przewiduje się zastąpienie tego organu inną platformą umożliwiającą koordynację pracy instytucji działających na rzecz przeciwdziałania mowie nienawiści i innym aktom nietolerancji.

Wystąpienie o podobnej treści skierowałem również do Ministra Spraw Wewnętrznych i Administracji.

Podpis na oryginale